

УДК 339.94:351.863(045)

Кириленко О.М., Ільєнко В.О.

РОЗВИТОК МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

У статті проаналізовано міграційні процеси в Україні за 2008-2013 роки. Найбільшу увагу було приділено аналізу міграції трудовихресурсів країни, а також визначено основні чинники та мотиви міграції.

Ключові слова: міграція, трудовіресурси, причини міграції, мотивиміграції.

В статтє проанализировано миграционные процессы в Украине за 2008-2013 года. Наибольшее внимание было уделено анализу миграции трудовых ресурсов страны, а также определено основные факторы и мотивы миграции.

Ключевые слова: миграция, трудовые ресурсы, причины миграции, мотивы миграции.

This article analyzes the migration processes in Ukraine during 2008-2013 years. It focuses on the analysis of labor migration countries and identified key factors and motivations of migration.

Keywords: migration, workforce, causes of migration, reasons of migration.

Постановка проблеми: Під впливом глобалізації у світі все більш поширеною стає міжнародна міграція. Основною проблемою міграції вважають міграцію трудовихресурсів країни. В Україні міграція населення є надзвичайно поширеним явищем. Тому відтік кадрів для України є актуальною проблемою.

Проблема міграції населення потребує ретельних досліджень з метою визначення основних чинників та мотивів, розробки заходів для контролю і регулювання міграційних процесів в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом проблема міграції набирає все більшого поширення, тому велика кількість дослідників вивчає цю проблему. Серед них можна виділити Весельську Л. А., яка здійснила аналіз процесів трудової міграції за кордон, запропонувала зміни і доповнення до механізму державного регулювання міграції [1]. Відякіна М.М., Стаканов Р.Д. дослідили теоретичні та практичні аспекти взаємозв'язку трудової міграції українських громадян до ЄС та макроекономічного розвитку України [2]. Ковалик І.І. визначив причини розвитку міжнародної міграції робочої сили, проаналізував сучасний стан і дослідив причини та наслідки, а також виокремив тенденції розвитку міжнародної міграції робочої сили в Україні [3]. Хлівна І. В., яка розглянула міжнародну трудову міграцію та її фінансово-економічні наслідки у вигляді міжнародних грошових переказів робітників мігрантів [4] та інші науковці.

Мета. Проаналізувати розвиток міграційних процесів в Україні та охарактеризувати основні чинники та мотиви міжнародної міграції в Україні.

Виклад основного матеріалу. Згідно з дослідженнями Міжнародної організації з міграції (МОМ) кожен другий молодий українець віком від 20 до 35 років виявляє бажання емігрувати з України [5]. Загальна кількість населення в Україні станом на 1 січня 2013 року становить 45,4 млн. чол., серед нього кількість мігрантів становить більше 6,5 млн. чол., або 14,3% від величини населення України [6].

За даним Державної служби статистики України серед країн, до яких найчастіше емігрують українці відносять: Російську Федерацію (43,2%), Польщу (14,3%), Італію (13,2%) та Чеську Республіку (12,9%) Серед інших країн, до яких виїжджають українці можна назвати Іспанію (4,5%), Німеччину (2,4%), Угорщину (1,9%), Португалію та Білорусь (по 1,8%) [6].

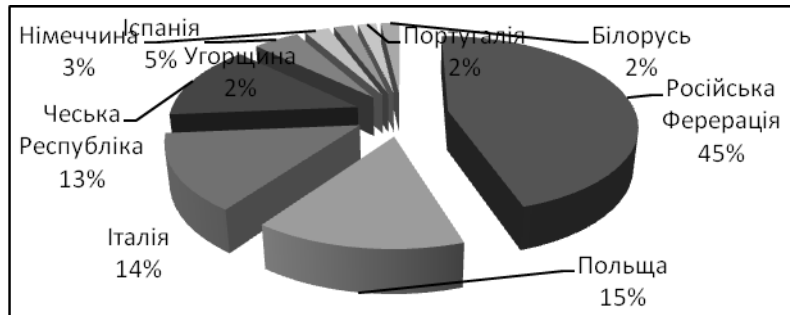

Рис.1. Країни, до яких найбільше емігрують українці, станом на кінець 2012 року.

За даними Світового банку (The World Bank) станом на початок 2013 року українці найчастіше емігрують до таких країн: Росія (56%), Польща (5%), США (5%), Казахстан (4%), Ізраїль (4%), Німеччина (3%), Молдова (3%), Італія (3%) та інші країни.[7].

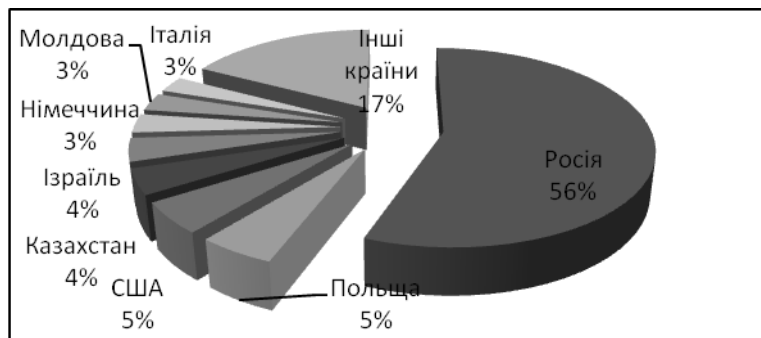

Рис.2. Країни до яких найбільше емігрують українці, станом на початок 2013 року за даними Світового банку.

З рис.1 і рис.2 можна зробити висновок, що лідерами міграції є Російська Федерація та Польща. Половина українців мігрує до східного сусіда - Російської федерації, а решта - до Західної Європи. Для більш повного вивчення проблеми міграції населення необхідно надати характеристику українським мігрантам. Важливою етапом в дослідженні є вивчення гендерного розподілу емігрантів.

За даними Міжнародної організації з міграції (МОМ) гендерний розподіл українських трудових мігрантів у 2012 році становив: чоловіки – 65,7%, жінки – 34,3%. Графічне зображення гендерного розподілу емігрантів в Україні зображено на рис. 3.

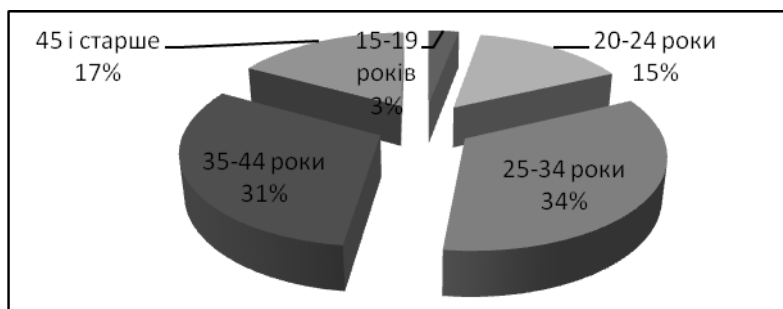

Рис.3. Гендерний розподіл емігрантів в Україні у 2012 році.

З рис. 3 можна зробити висновок, що кількість мігрантів серед чоловіків (65,7%) є в два рази більшою в порівнянні з міграцією серед жінок (лише 34,3%). Чоловіки

найчастіше мігрують до Росії, Португалії, Чехії, а жінки – до Італії, Турції та Греції [5].

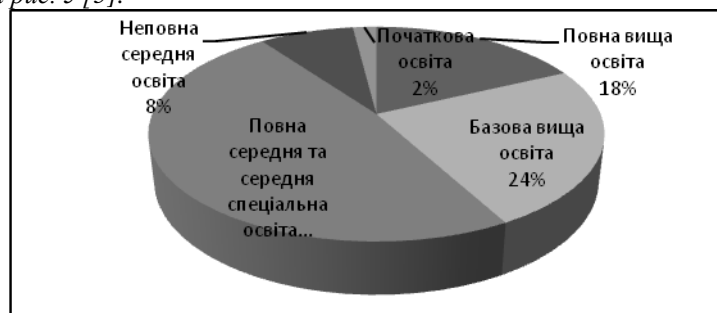
За даними Міжнародної організації з міграції (МОМ) вікова структура українських емігрантів за п'ятьма віковими групами має вигляд: мігранти у віці 15-19 років – 3%, 20-24 роки – 15%, 25-34 роки – 34%, 35-44 роки – 31%, 45 років і старше – 17%. Графічне зображення вікової структури емігрантів в Україні у 2012 році зображено на рис. 4 [5].

Рис. 4. Вікова структура емігрантів в Україні у 2012 році.

З рис. 4 можна зробити висновок, що найбільшу частину мігрантів в Україні становлять люди у віці 25-34 років (34%) та 35-44 років (31%). Тобто найбільша кількість мігрантів в Україні – це люди у віці від 25 до 44 років, що становить 65% від загальної кількості мігрантів в країні. Крім визначення вікової структури емігрантів, необхідно також визначити їх рівень освіти з метою подальшої характеристики сфер їх працевлаштування.

За даними Міжнародної організації з міграції (МОМ) розподіл трудових мігрантів за рівнем освіти в Україні є: мігранти з початковою освітою (2%), з неповною середньою освітою (8%), з повною середньою та середньою спеціальною освітою (48%), з базовою вищою освітою (24%) та з повною вищою освітою (18%). Графічне зображення структури трудових мігрантів за рівнем освіти в Україні в 2012 році зображено на рис. 5 [5].

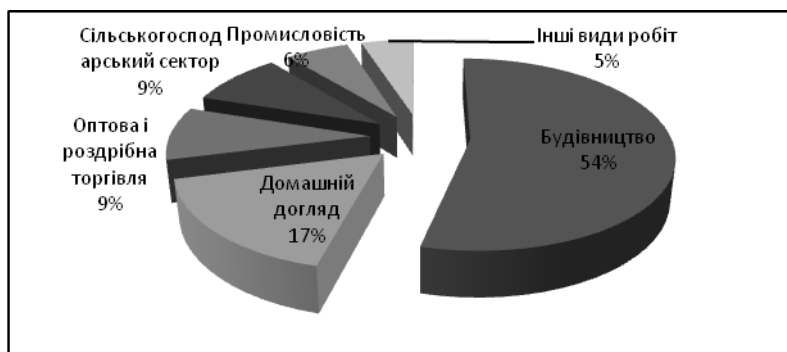

Рис.5. Структура трудових мігрантів за рівнем освіти в Україні в 2012 році

З рис. 5 можна зробити висновок, що найбільшу кількість мігрантів в Україні становлять люди з повною середньою та середньою спеціальною освітою (48%), тобто випускники середніх загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв, училищ, технікумів та коледжів, люди з базовою вищою освітою (24%), тобто випускники вищих навчальних закладів за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр», а також люди з

повною вищою освітою (18%), тобто випускники вищих навчальних закладів за освітньо-кваліфікаційним рівнем «спеціаліст» та «магістр». Після визначення рівня освіти емігрантів можна надати характеристику сферам їх працевлаштування.

За даними Міжнародної організації з міграції (МОМ) серед основних сфер працевлаштування українських мігрантів розрізняють такі: будівництво (54%), домашній догляд (17%), оптова та роздрібна торгівля (9%), сільськогосподарський сектор (9%), промисловість (6%) та інші види робіт (5%). Графічне зображення основних сфер працевлаштування українських мігрантів у 2012 році зображено на рис.6 [5].

Рис. 6. Структура сфер працевлаштування українських мігрантів у 2012 році

З рис. 6 можна зробити висновок, що українські емігранти найбільше зайняті у таких сферах як будівництво (54%) та у сфері домашнього догляду (17%).

До основних чинників, що сприяють посиленню міграційних процесів в Україні можна віднести:

- Невисоку заробітну плату,
- Нестабільність української економіки,
- Недостатність робочих місць для населення (в основному це стосується невеликих міст та сіл),
- Якісна соціальна підтримка в країнах, куди мігрують українці,
- Політична нестабільність в країні,
- Втрата надії на краще життя в Україні для себе і своїх дітей,
- Відсутність можливості само реалізуватися (це спричиняє збільшення відтоку інтелектуального потенціалу країни).[5]

З рис. 4 та рис. 5 можна зробити висновок, що більшість мігрантів – це люди у віці 25– 45 років, що мають повну середню або спеціальну освіту та люди, що мають вищу освіту, тобто підготовлені висококваліфіковані кадри.

Середня вартість навчання становить: у США від \$ 13000 до \$ 40 000 в рік, у Великобританії від £ 7500 до £ 15 000 в рік, у Франції від € 5 000 до € 10 000. Більш дешеву освіту можна отримати у: Іспанії (\$ 700 – \$ 1 000 – державні та до \$ 10 000 – приватні університети), Італії (€ 500 – € 3 000), Голландії (€ 4 000 – € 12 000), Канаді (\$ 8 000 - \$ 15 000), Китаї (\$ 2 000 – \$ 7 500) та Японії (\$ 6 500 – \$ 10 000)[8].

Натомість середня вартість навчання у краях ВНЗ в Україні коштує від 11 до 20 тис. грн., [9] тобто від \$1400 до \$2500 або від € 930 до € 1700 на рік за курсом НБУ.[10]

До найбільш бажаних професій в Україні можна віднести: інженерів, фахівців в області сервісу, ІТ-спеціалістів, медиків, екологів, хіміків, психологів та особистих консультантів, маркетологів, фахівців з піару, фахівців з нанотехнологій.[11]

До найбільш бажаних професій за кордоном відносять: лікарів й фармакологів, фахівців лісового й сільського господарства, фахівців в області образотворчого мистецтва, інженерів, фахівців з комерційної діяльності, юристів, ІТ-спеціалістів, викладачів, фахівців в області природничих наук, публіцистів, соціальних працівників, наукових співробітників.[12]

За даними Державної служби зайнятості станом на 2012 рік серед професій, заякими чисельність безробітних, зареєстрованих в центрах зайнятості, найбільша, є такі: підсобні робітники, оператори котельні, продавці продовольчих та непродовольчих товарів, водії автотранспортних засобів, охоронці, кухарі, робітники на низькокваліфікованих роботах у сільському господарстві. Водночас зменшення обсягів зайнятості було зафіксовано у сільському господарстві та будівництві.[13]

Крім негативних проявів трудова міграція населення має також низку переваг, які можна використати для покращення ситуації в країні. Графічне відображення переваг та недоліків трудової міграції представлено в табл. 1.

Таблиця 1

Переваги та недоліки трудової міграції.

Переваги	Недоліки
1). Можливість отримання нового досвіду роботи	1). Втрата частини висококваліфікованих працівників
2). Збільшення кількості трансфертних платежів з-за кордону	2). Збільшення частки людей похилого віку, що припадає на одну молоду людину
3) Підвищення кваліфікації працівників (за умови повернення в Україну)	3) Гальмування розвитку НТП в країні (за рахунок активної міграції науковців)
4). Підвищення рівня знання іноземних мов в країні	4). Зменшення величини пенсій та інших соціальних виплат.
5). Економія держави на виплатах по безробіттю	5). Підвищення пенсійного віку.
6). Зниження рівня безробіття за рахунок працевлаштування працівників за кордоном (стосується тих людей, які довгий час не можуть знайти роботу в Україні)	6). Зниження рівня патріотизму в країні.

[Розробка автора]

Висновок. Дослідивши проблему трудової міграції в Україні, можна зробити висновок, що трудова міграція має як переваги, так і недоліки, а за умови проведення таких заходів як створення умов праці для молодого спеціаліста, розвиток програми соціального житла, видача кредитів під невисокий відсоток тощо, і розширення співробітництва між Україною та іншими країнами світу можна досягти великого прогресу у розвитку економіки України.

За даними державної служби зайнятості кількість безробітних в Україні станом на кінець 2012 року становила 520,9 тис. осіб, з них 398,4 тис. отримували допомогу з безробіття, тоді як середній розмір допомоги становив 917 грн. Отже, з цього можна зробити висновок, що за 2012 рік на дотації для безробітних Україна витратила

4284957,6 тис грн. Тоді як за рахунок трудової міграції можна було знизити рівень безробіття в країні та зекономити чималу суму грошей на виплати по безробіттю.

Варто також зауважити, що трудова міграція у великих масштабах може значно зашкодити розвитку економіки та соціальної сфери в Україні, тому необхідно ретельно стежити за змінами міграційних потоків в країні та за необхідності скорочувати міграцію за допомогою низки заходів.

До заходів з метою скорочення міграції в Україні можна віднести:

- створення сприятливих умов в країні для ведення бізнесу та можливості повної реалізації;
- розвиток внутрішньої міграції громадян для задоволення потреб ринку праці України та як альтернативи виїзду за кордон,
- заохочення повернення емігрантів на батьківщину;
- захист прав громадян, що працюють за кордоном;
- регулювання імміграції, заохочуючи приїзд більш освічених та кваліфікованих іммігрантів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Трудова міграція і соціальна безпека: аналіз наслідків та перспектив у контексті українських реалій [Текст] / Л. А. Весельська // Економіка та держава. – 2011. – №4. – с. 111-116.
2. Трудова міграція з України до ЄС : макроекономічний вимір [Текст] : монографія / М. М. Відякіна, Р. Д. Стаканов ; Ін-т міжнар. відносин, Київ. нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. - К. : ДКС, 2011. - 196 с. : іл., табл. - Бібліогр. : с. 162-179
3. Причини та наслідки міжнародної міграції робочої сили для України [Текст] / Л. І. Ковалик // Стратегія розвитку України. – 2011. – 278 с. / Г. 2
4. Фінансово-економічні характеристики і тенденції міждержавної трудової міграції [Текст] / І. В. Хлівна // Економіка та держава – Київ, 2013. – : № 3. – с. 21-23.
5. Міжнародна організація з міграції Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://iom.org.ua/ua/>
6. Державна служба статистики України Електронний ресурс. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
7. «People moving migration flows across the world» Електронний ресурс. – Режим доступу: http://peoplemov.in/#f_UA
8. Освіта за кордоном: міфи, вибір країни, вартість навчання, документи Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://openstudy.org.ua/posts/20321/>
9. Депутати хочуть зменшити вартість навчання в ВНЗ Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://studiarium.net/page/360-deputati-hochut-zmenshiti-vartist-navchannja-v-vnz>
10. Національний банк України Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>.
11. ТОП-10 найбільш затребуваних професій Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://icc-concern.org/top-10-najbil-sh-zatrebuvanih-profesij>
12. Які професії найбільш затребувані за кордоном? Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://rabotavgermanuk.v-teme.com/products>
13. Державна служба зайнятості Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua/control/uk/index>
14. Парубець О.М. Просторово-інтеграційний механізм взаємодії та розвитку транскордонних транспортних мереж // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки»: науковий збірник / Черніг. держ. технол. ун-т. – Чернігів: Черніг. держ. технол. ун-т, 2012. – №1(56). – С. 304-308.